

ANADOLU'DAKİ ROMA GARNİZONLARI

Mehmet Ali Kaya*

Özet

Roma, İ.Ö. 129 yılına Asia Eyaletini (=Provincia Asia) kurdu. Daha sonra Anadolu'daki Roma eyaletlerinin sayısı tedicen arttı. İ.S. II. yüzyıl ortalarında Fırat Irmağı'nın doğusunda kalan Anadolu topraklarının hemen hemen tamamı Roma eyaletlerine paylaştırılmıştı. Bu eyaletler senatonun ya da imparatorların atadığı valiler tarafından yönetiliyordu. Eyalet valilerinin adli ve askeri olmak üzere iki önemli görevi vardı. Ancak ikincisi, yani askeri görevi daha çok sınır eyaletleri için geçerliydi. Eğer barışı tehdit eden bir isyan yoksa, valinin sınırdan uzak eyaletlerdeki askeri görevi işlevsizdi. Bu nedenle Anadolu, Galatya-Kappadokya Eyaleti istisna, daimi karargahı olan lejyonlara sahip olmadı. Ancak, eyaletin asayişini sağlayacak kadar yardımcı birlikler (=auksilia) ya da askeri birlikler, en azından Augustus ve sonrasında olması gerekirdi. Nitekim antik kaynaklarda söz edilmeyen bu birlikler (cohortes, alae, equitatae) yazıtlarda görülmüşlerdir.

Anahtar Kelimeler: *Roma Garnizonları, Roma Yardımcı Birlikleri, Anadolu, Roma Eyaletleri.*

Abstract

Roman Garrisons in Anatolia

The first Provincia (Provinci Asia) in Anatolia was established Romans in 129 B.C. Later the number of Roman Provinces gradually increased in Anatolia. The Anatolian territory, up to Euphrates river in east, had almost been entirely divided into Roman provinces in the middle of first century A.D. These Provinces were administrated by governor who was appointed by Roman senatus or emperor. The governors had two important missions: military and juridical. The former had significance for provinces near the frontier. The military mission of governer in provinces away from the border was not functional unless the peace of these Provinces was not threatened by any rebellion. For this reason there were no permanent legionary garrisons in Anatolia, except Cappadocia Provincia. But safety of provinces needed the auxiliary troops or Roman legionary troops (cohortes, alae, equitatae) after Augustus. Ancient sources do not mention about the troops, but we see them in inscriptions.

Key words: *Roman Garrisons, Auxiliary troops, Anatolia, Roman Provinces*

İ.S. 61/2- 113/4 yılları arasında yaşamış olan Plinius dışındaki hiçbir eski çağ yazarı, Anadolu'da görev yapan garnizonlarından söz etmedi¹. Hatta İ.S. I. yüzyılda yaşamış olan Yahudi tarihçi Flavius Josephos, Asia'nın 500 kentinin garnizonsuz bir

* Doç.Dr., Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, makya@edebiyat.ege.edu.tr

¹ *Epistulae* X 21, 106 ve 107.

Roma valisine tabi olduğunu yazdı². Aynı tarihçiye göre Bithynia-Pontos Eyaleti de garnizonsuzdu³. Josephus'un aktardığı bu bilgiler, Anadolu'daki Roma eyaletlerinin garnizonsuz olduğu düşüncesinin yaygın olarak benimsenmesine neden oldu. Ancak epigrafik araştırmalar, Anadolu'daki Roma eyaletlerinde görev yapmış askeri birliklerin adlarını veren yazıtları keşfetti ve bu keşifler, Anadolu'daki Roma eyaletlerinin garnizonsuz valiler tarafından yönetildiği yönündeki yaygın inancı değiştirdi. Yazıtlarda adı görülen Askeri Birliklerin sayısı –bunların bazıları atlı (Alae) bazıları yaya (cohors) bazıları da atlı ve yaya karışımı (cohortes Equitatae) birlikler- bir düzineden daha fazladır. Ancak onlar, her eyalete eşit sayıda dağıtılmış değildir. Ayrıca hangi tarihte göreve başladıkları, ne zaman ayrıldıkları, geçici ya da daimi görevli olup olmadıkları, eyaletlerin hangi kentlerinde merkezlandıkları veya onların merkezlandıkları kentlerin daimi garnizonlar olup olmadığı gibi sorulara verilebilecek tartışmasız bir yanıt yoktur. Kesin yanıt verilemeyecek başka sorular da vardır. Bunlardan birisi bu askeri birliklerin asker kaynağı ile ilgilidir. Onlar birliğin görev yaptığı eyaletin yerli askerleri mi yoksa Roma lejyonlarından ayrılıp görevlendirilmiş olan birlikler miydi ? Bu makalemizde, yalnızca Anadolu'daki Roma garnizonlarından değil aynı zamanda garnizonlarla ilgili olan bu sorulara da dikkat çekilecektir.

Sınırları içinde en fazla Askeri Birlik görülen eyaletlerden birisi Bithynia-Pontos Eyaleti, diğeri Galatya Eyaleti'dir. İlki İ.Ö. 74 yılında kuruldu⁴. Kurulduğunda Bithynia-Pontos Eyaleti değil, yalnızca Bithynia Eyaleti idi. Pompeius, İ.Ö. 64/63 yılında Pontos Krallığı'nı ortadan kaldırdı ve bu krallığın sınırları içerisinde onbir kent (polis) kurdu ve Pontos Krallığı'nın büyük bir kesiminin (bu kesim Pompeius'un kurduğu kentleri de içine alır) mevcut Bithynia Eyaleti'ne eklemesiyle Bithynia-Pontos Eyaleti kuruldu⁵.

Bithynia-Pontos Eyaleti, Roma Cumhuriyet dönemi boyunca Roma senatosu tarafından atanan valilerce yönetildi. Roma'da Cumhuriyet yönetimine son verip, yarı monarşik bir rejim olan Principatus'u kuran Augustus (İ.Ö. 27-İ.S. 14), Bithynia-Pontos Eyaleti'nin mevcut konumunu değiştirmede. Yani eyalet yine senato eyaleti olarak kaldı⁶. Bithynia-Pontos Eyaleti, İ.S. 110 yılında imparator eyaleti oldu. Değişiklik, imparator Traianus (İ.S. 98-117) tarafından eyaletin bozulan ekonomisini düzeltmek amacıyla yapıldı⁷. Bithynia-Pontos Eyaleti, bu eyaleti yeniden senatoya bırakan imparator Antoninus Pius'a (İ.S. 138-161) kadar imparator eyaleti olarak kaldı. Marcus

² *Bellum Iudaicum* II 366.

³ *Bellum Iudaicum* II 368.

⁴ Magie 1950, 320, 1200 vd., dn. 49.

⁵ M. A. Kaya, "Anadolu'da Roma Egemenliği ve Pompeius'un Siyasal Düzenlemeleri." *Tarih İncelemeleri Dergisi* 1998, 166 vd.

⁶ Sherk 1955, 403.

⁷ Magie 1950, 597, 662, 1454, 1532 vd., dn. 7.

Aurelius (İ.S. 161-180), Bithynia-Pontos Eyaleti'ni bir kez daha senatodan aldı⁸ ve bu tarihten sonra eyalet hep imparatorların atadığı valilerce yönetildi.

Bithynia-Pontos Eyaleti'ni imparator eyaleti yapan Traianus'un döneminde, bu eyalette görev yapan valilerinden birisi Doğa Tarihi (Historia Naturalis) yazarı Plinius'un yeğeni Plinius'tur (=Genç Plinius) ve o, günümüze kadar ulaşmış olan mektuplarıyla ünlüdür. Bithynia-Pontos Eyaleti valisi Plinius'un imparator Traianus'a yazmış olduğu mektupların birinden, onun emrinde görev yapan birden fazla Askeri Birlik (=cohortes) olduğunu öğreniyoruz⁹. Mektupta Plinius'un emrindeki Askeri Birliklerden yalnızca birisinin adı verildi. Bu birlik, Cohors VI Equestris (=cohors sextae equestris) idi. Hatta aynı mektupta bu cohors'un bir centurion'u (yüzbaşı) olan P. Accius Aquila'dan da söz edildi. Daha doğrusu, Cohors VI Equestris'in adı, P. Accius Aquila adlı bu centurion dolayısıyla anıldı. Başka bir ifadeyle Cohors VI Equestris'ten özellikle söz edilmiş değildir.

Cohors VI Equestris'i yalnızca Plinius'un mektuplarından değil, onu kaydeden yazıtlardan da biliyoruz. Bu yazıtlar, İ.S. 3. yüzyıla tarihlendi¹⁰. Dolayısıyla yazıtlar, yalnızca Plinius'un sözünü ettiği birliğin adını doğrulamakla kalmadı, aynı zamanda bu cohors'un Bithynia-Pontos Eyaleti'nde daimi görevli olarak bulunduğunu düşünmemizi olanaklı kıldı. Zira Plinius'un Bithynia-Pontos Eyaleti valiliği yapmış olduğu tarih İ.S. 110-111 yılları arasındaydı. Ancak bu bilgi, Cohors VI Equestris'in veya diğerlerinin eyalette göreve ne zaman başlamış olduğu sorusunun yanıtını vermiyor. Eğer tarih yazarı Jesephos'a inanacak olursak, Nikomedia'da konuşlandırılmış olan Cohors VI Equestris ile Plinius'un adını vermediği cohors'un ya da cohors'ların eyalete gelmiş olduğu tarihin Flaviuslar döneminden (İ.S. 69-98) daha erken olmadığını söyleyebiliriz. Zira Jesephus, imparator Nero döneminde Bithynia-Pontos eyaletinin garnizonsuz olduğu bilgisini aktarmıştır¹¹.

Bithynia Pontos Eyaleti'nde görev yapmış olan tüm Birlikler Nikomedia'da merkezlenmiş değildi. Başka bir ifadeyle eyalette Roma garnizonlarına sahip olan başka kentler de vardı. Dahası başkent Nikomedia dışındaki garnizonlar, öyle görülüyor ki doğrudan doğruya eyalet valisinin emrinde değildi. Bunu biz, Cohors VI Equestris'in adını veren eyalet valisi Plinius'un İmparator Traianus'a yazmış olduğu bir başka mektubundan biliyoruz¹². Bu mektubunda Plinius, Bithynia-Pontos Eyaleti'nin

⁸ Magie 1950, 662, 1532 vd., dn.7.

⁹ Plinius, *Epistulae* X 106: Rogatus, domine, a P. Accio Aquila centurione cohortes sextae equestris, ut mitterem tibi libellum per quem indulgentiam pro statu filiae suae implorat...

¹⁰ *IGRR* III 1396. *SEG* II 666. Ayrıca bk. Magie 1950, 603, 1459 dn. 21. Sherk 1955, 403 dn. 10.

¹¹ *Bellum Iudaicum* II 368.

¹² *Epistulae* X 21: Gaius Bassus praefectus orae ponticae et reuerentissime et officiosissime, domine venit ad me et compluribus diebus fuit mecum, quantum perspicere potu : vir egrerius et indulena tua dignus cui ego notum feci praecepisse te ut ex cohortibus, quibus me praesse voluisti, contentus esset beneficiariis decem, equitibus duebus, centurione uno.

Karadeniz kıyı bölgesinin atlı birliği komutanı (=praefectus Orae Ponticae) olan Gaius Basus'un bir şikayetini imparator Traianus'a aktardı. Bassus'un emrinde 10 Beneficariii, 2 Equites ve 1 centurion vardı. Fakat Bassus, emri altında bulunan bu garnizonun yeterli olmadığından yakındı.

Bassus'un emrindeki birlik, İ.S. 110-111 yıllarında eyaletteydi. Muhtemelen o da Flaviuslar döneminden daha erken bir tarihte eyalete gelmiş değildi. Bu birliğin eyaletten ne zaman ayrıldığı veya eyalette daimi görevli bir birlik olup olmadığı konusunda bize yardımcı olacak hiçbir bilgiye sahip değiliz. Ayrıca bu Askeri Birliğin eyaletin hangi kentini garnizon olarak kullandığını da bilmiyoruz. Öte yandan epigrafik araştırmalar, eyaletin Pontos bölgesindeki Amaseia (Amasya) kentinin ya da yakınlarının Askeri Birliklerin garnizonu olarak kullanılmış olabileceğine işaret edecek yazıtları keşfetmiştir. Amaseia'da bulunan yazıtlar, bize iki Askeri Birliğin adını verdi. Her ikisi de süvari olan bu birliklerden birisi Ala I Flavia Augusta Britannica, diğeri Ala Claudia Nova adlarını taşımaktadır. İlki Juppiter Optimus Maksimus'a ithafen bir yazıt dikti¹³. İkincisinin bir decurion'u Amaseia'da öldü ve orada gömüldü¹⁴. Ayrıca Amaseia'da Ala Claudia Nova'nın askerlerini kaydetmiş olan başka yazıtlar bulundu¹⁵. Aynı kentte bulunan bir başka yazıtta ise "... Cohors X" yazısı görüldü¹⁶. Yani bu yaya birliğinin adı yok, yalnızca numarası vardır. Cohors X 'u kaydetmiş olan yazıtta çok açık olarak "Leg. V/ Mac /Coh X" yazıları yer alıyordu. Yani, yazıt, on numaralı bu yaya birliği hakkında hiçbir bilgi vermemiştir.

Bithynia-Pontos Eyaleti'nde garnizon olarak kullanılmış olması muhtemel olan bir başka kent Amaseia'ya çok uzakta olmayan Zela (=Zile) kentiydi. Zela'da merkezlenmiş olan Askeri Birliğin adı Ala Moesica idi. Bu atlı birliğin Zela'da merkezlenmiş olduğunun kanıtı onun askerlerini kaydeden mezar taşlarıdır¹⁷.

Amaseia ve Zela'da görev yapan askeri birliklerin, eyalete ne zaman geldiklerini veya eyaleti ne zaman terk ettiklerini açıkça ifade eden hiçbir kayıt yoktur. On numaralı birlik (= Cohors X), hiç kuşkusuz Legio V Macedonica adlı lejyona bağlı bir yardımcı birlikti. Bu lejyon İ.S. 62 yılının son baharında Pontos'taydı. Bu tarihte Galatya valisi olan Paetus, Armenia'da Parthlarla savaşmış ve yenilmişti¹⁸.

"...Cohor X" un kaydedildiği yazıt bir bina yazıtıydı¹⁹. Bu da bu yardımcı birliğin Amaseia'da bir bina yapımı işi için geçici olarak görevlendirilmiş olabileceğine

¹³ *Studia Pontica* III 104.

¹⁴ *Studia Pontica* III 105.

¹⁵ *Studia Pontica* III 106, 108. *IGRR* III 102.

¹⁶ Buradaki *Leg Mac V*, Macedonica adlı beşinci Lejyonun kısaltmasıdır. Bu konuda geniş bilgi için bk. French 1990, 51 vd.

¹⁷ Zela'da bulunan bir mezar taşı da Legio XXX Ulpia Victrics'in veteranına aittir. Bk. Mitchell 1993, I, 136.

¹⁸ Kaya 2000, 123. French 1990, 551 vd.

¹⁹ Mitchell 1993, 136.

işaret eder. Eğer böyleyse adını bilmediğimiz on numaralı bu yardımcı birlik, görevini icra ettikten sonra bağlı bulunduğu Legio V Mecadonica'ya geri dönmüş olabilir²⁰.

Ala Claudia Nova ve Ala Moesica'nın eyalete ne zaman geldikleri ya da ne kadar süre kaldıkları konusunda bir fikir yürütmek zordur. Hiç kuşkusuz onların da Flaviuslar döneminden daha önceki bir tarihte göreve başlamış olduklarını düşünemeyiz. Zira daha önce belirtmiş olduğumuz gibi Josephus, eyaletin Nero döneminde garnizonsuz olduğunu belirtmiştir²¹. Bu birliklere ait olan yazıtların azlığı ise, onların daimi görevli olmadığına işaret eder. Ancak Karadeniz Bölgesinin kıyı güvenliği en azından eyaletin bu kesiminde daimi garnizon olmasını gerektirmektedir ve bu garnizon da mevcut belgeler ışığında öyle görülüyor ki Amaseia kentiydi. Ala Claudia Nova, adından da anlaşılacağı üzere imparator Claudius ile ilgilidir. Muhtemelen bu birlik, ilk kez Claudius zamanında toplanan askerlerden oluştu ve belki daha sonra yeni askerler kaydedildi. Ala Moesica'ya gelince; bu birlik Moesia'daki bir lejyondan ayrılıp görevlendirilmiş ya da askerleri Moesia'dan kaydelmiş olabilir.

Bithynia-Pontos Eyaleti'nde görev yapan birliklerin karargah olarak kullandığı bir başka kent muhtemelen Dakibyza (Gebze) idi. Bizantium'dan sonraki ilk posta istasyonu olan bu kentte bulunan yazıtlarda, Ala VI Equitata adına rastlanmıştır²². Bu atlı birliğinin adını kaydeden yazıtlardan birisi, bu birlikte görev yapmış olan kıdemli katırcılar ve askerler tarafından bir imparatorluk kölesi olan Hedus'un oğlu Lucullus'a ithaf edilmiştir. Dakybiza'daki yardımcı birlik de diğerleri gibi en erken Falviuslar döneminde eyalete gelmiş olabileceğini düşünebiliriz. Ancak eyalette ne kadar süre kaldığı ya da birliğin daimi bir garnizon olup olmadığını söyleyebilecek durumda değiliz. Öte yandan Dacıbyza'nın bir anayol üzerinde bulunması, bu kentin bölgenin değişmeyen garnizonu olduğuna işaret eder.

Askeri Birlik sayısı bakımından dikkati çeken bir başka eyalet Galatia Eyaleti'dir. Hatta Bithynia-Pontos Eyaleti'nden daha önemlidir. Galatya Eyaleti, İ.S. 25 yılında Augustus tarafından kuruldu. Öyle görülüyor ki bu eyalet de Bithynia Eyaleti gibi kral vasiyeti dolayısıyla Roma toprağı yapılmıştı. Zira Augustus'un, Amyntas'ın ülkesi Galatya'yı Roma eyaletine dönüştüren düzenlemeleri yaparken en azından bir varis gibi hareket etmiş olduğuna işaret eden bilgilere sahibiz²³.

Galatya Eyaleti, senato eyaleti değildi. Hiçbir zaman da senato eyaleti olmadı. Roma İmparatorlarınca atanan ex-Praetor ya da ex-consul rütbeli legatuslar (legati Augusti Propraetore) tarafından yönetildi. Eyaletin sınırları kuruluşunu izleyen yıllarda genişletildi. Genişleme, güney sınırları dikkate alındığında istikrarlı değildi. Kilikya Thrakeia, Pamphylia ve Lykia bölgeleri bazen eyalet sınırları içinde bazen dışında yer

²⁰ Flaviuslar döneminde bu lejyon Suriye'deydi. Bk. Webster 1969, 65 dn.2.

²¹ Bk. dn. 3

²² Magie 1950, 1459 dn. 21. Mitchell 1993, I, 129.

²³ Eyaletin kuruluşuyla ilgili geniş bilgi için bk. Kaya 2000, 103 vd.

aldı. Nero'dan itibaren Kappadokya Eyaleti ile birleştirildi ve böylece Galatya-Kappadokya Eyaleti kuruldu. İki eyaletin birleştirilerek legatus denilen ex-consul rütbeli valilerce yönetilmesi imparator Traianus zamanına kadar devam etti. Bu süre içerisinde Galatya-Kappadokya Eyaleti, Roma'nın doğu sınırını savunma misyonunu üstlenmiş olan iki eyaletten birisi oldu. Traianus, Kappadokya'yı Galatya'dan ayırdı. Böylece Galatya Eyaleti, sınır savunma hattından uzak bir eyalet olarak kaldı²⁴. Eyaletin sınırsal değişimi ve özellikle Kappadokya eyaleti ile birleştirilerek onun sınır savunmasında etkin kılınması, bu eyaletin ve doğal olarak eyalet valisinin askeri yönünü ön plana çıkarmaktadır. Başka bir ifadeyle, Galatya Eyaleti, Anadolu'daki Roma garnizonları ve onların hareketliliği bakımından çok önemlidir.

Galatya kralı Deiotaros'un Roma tarzında teşkilatlandığı iki lejyonu vardı. Bu lejyonlar, son Galatya kralı Amyntas tarafından Pisidia-İsauria bölgesinde yaşayan Homanad kabilelerine karşı kullanıldı ve başarılı oldu. Fakat bu başarı, kral Amyntas'ın bir Homanad beyinin karısı tarafından tuzağa düşürülüp ölmesi dolayısıyla uzun soluklu bir sona ulaşamadı²⁵. Galatya Eyaletini kuran Augustus, Amyntas'ın Homanadlara karşı kral Amyntas'ın komutasında savaşan bu iki lejyonuna, tıpkı kralın ülkesinin varisi olduğu gibi, el koydu. Amyntas'ın lejyonları, eyaletin kuruluşunu izleyen yıllarda, nasıl değerlendirildiği konusunda kesin bir yargıda bulunma olanağı yoktur. Ancak onların büyük bir kısmının Mısır'a gönderildiği bilinmektedir. Oradaki bir lejyonun Legio XXII Deiotariana adını taşıyor olmasının nedeni budur²⁶. Muhtemelen bir kısmı da yardımcı birlikler (=auksilia) halinde organize edilerek eyalette bırakıldı. Ala Phrygium, olasılıkla eyalette kalan bu yardımcı birliklerden biriydi²⁷. Ancak Ala Phrygium adını taşıyan bu Yardımcı Atlı Birliği'nin nerede merkezlendiğini bilmiyoruz. Homanad tehdidi, Eyaletin kuruluşunu izleyen yıllarda ortadan kalkmış değildi. Bu tehdit ortadan kaldırılmadan önce, yapılacak savaşın alt yapısı hazırlandı ve bu hazırlığın en önemli unsurlarından birisi Via Sebaste'nin (Augustus Yolu) inşasıydı²⁸. Homanad kabilelerinin mevcut tehdidi ve yolların inşası sırasında ihtiyaç duyulan güvenlik hizmeti, bu Yardımcı Atlı Birliği'nin Antiokheia (Yalvaç) veya yakınında merkezlenmiş olabileceğini düşünmemizi olanaklı kılar. Ancak Ala Phrygium, eyaletin daimi garnizonlarından birisi olmadı. Via Sebaste'nin inşası tamamlandıktan sonra ya da en azından Homanad tehdidinin ortadan kaldırılmasından sonra Ala Phrygium da terhis edilmiş, eyalet içindeki diğer yardımcı birliklere dağıtılmış ya da eyalet dışında görevlendirilmiş olabilir.

²⁴ Galatya Eyaleti'nin kurulmasından sonra yapılan sınır değişiklikleri konusunda geniş bilgi için bk. Kaya 2000, 104.

²⁵ Amyntas'ın Homanadlara karşı savaşı ve ölümü ile ilgili geniş bilgi ve kaynakça için bk. Kaya 2000, 102 dn. 500.

²⁶ Legio XXII Deiotariana konusunda geniş bilgi ve kaynakça için bk. Kaya 2000, 107 vd.

²⁷ Sherk 1955, 407.

²⁸ Via Sebaste ve kaynakça için bk. Kaya 2000, 109 vd., 183.

Ala Phrygium, eyaletin daimi garnizonu değildi. Ancak onun görev yapmış olduğu bölgede birden fazla daimi garnizon vardı. Bu daimi garnizonlardan birisi muhtemelen Antiokheia idi. Zira Antiokheia ve yakınlarında yapılan epigrafik araştırmaların ortaya çıkardığı çok sayıda yazıtta askeri birlik adları görüldü. Bunlardan birisi Ala Antiokhiensum'dur²⁹. Adından da anlaşılacağı üzere bu Yardımcı Atlı Birliğin askerleri Antioheia'dan toplanmıştı. Ala Antiokhiensum'u kaydeden yazıtlardan ilki -bu yazıtta Ala Antiokhiensum'un komutanı (=praefectus'u) onurlandırılmıştır- Augustus veya Tiberius dönemine tarihlendi. Ala Antiokhiensum'u kaydeden ikinci yazıt, İ.S. 75 yılına tarihlendi. Fakat bu tarihte o, Pisidia'daki Antiokheia'da değil, Suriye-Antiokheia'sında (Antakya) görev yapıyordu. Burada o, kentnin doğusunda kanal inşası yapan diğer askeri birliklere eşlik etti³⁰. Ala Antiokhiensum, daha sonra yeniden ilk görev yerine dönmüş değildir. Başka bir ifadeyle o da Ala Phrygium gibi Galatya eyaletinde geçici görevli olarak bulundu.

Karargahı Antiokheia ya da yakınında olan bir başka Atlı Birliğin adı, Ala Augusta Germanica'dır. Bu birliğin adından, birliğin askerlerinin Augustus zamanında Germania'dan toplanmış ya da Germania lejyonlarından ayrıtıp görevlendirilmiş olabileceğini akla getirmektedir. Birliğin adını kaydeden yazıtlar, Flaviuslar dönemine tarihlendi³¹. Yani bu birlik, Flaviular döneminde Antiokheia'da görev yapıyordu. Ancak bazı yazıtlar kolonilerde bulundu ki, biz buradan bu Atlı Birliği'nin yol güvenliğinden sorumlu olduğunu ve bu nedenle ihtiyaca göre hareketli olduğunu düşünebiliriz. Ancak eyalette daha sonra ne kadar süre kaldığını veya eyaleti ne zaman terk ettiğini söyleyebilmemizi olanaklı kılacak kayıt mevcut değildir.

Galatya Eyaleti'nin güneyindeki bir başka garnizon muhtemelen İkonion idi. Bu kentte bulunan iki yazıtta Ala Augusta Colonorum'un adı görüldü³². Bu Yardımcı Atlı Birliği kaydeden bir başka yazıt da Perge'de bulundu³³. Perge'de bulunan yazıt, birliğin komutanı (praefectus) M. Cl. Rutilius Varus'a aittir ve Rutilius Sülelesinin (Gens Rutilia) bir kolunun da Cremna'da olduğu bilinmektedir³⁴. İkonion'da bulunan yazıtlarda adı geçen süvariler ise Aponius Sülalesinin (Gens Aponia) üyeleridir³⁵. Hem İkonion, hem Perge hem de Kremna, Augustus tarafından birer Roma kolonisi olarak kurulmuşlardı³⁶. Bu bilgiler, İkonion'daki Yardımcı Atlı Birliğin adının, yani Ala I Augusta Colonorum'un bize verdiği fikri doğrulamaktadır. Yani bu Yardımcı Birliğin askerleri Augustus zamanında Roma kolonilerinden toplanmıştır. Ala I Augusta

²⁹ Sherk 1955, 408.

³⁰ Mitchell 1993, I 74.

³¹ *AE* (1914), 128. *CIL* III 6831,6821, 6822. *ILS* 2708. Ramsay 1941, 173. Sherk 1955, 408 vd. Mitchell 1993, 74.

³² Mitchell 1993, I 74.

³³ Sherk 1955, 409.

³⁴ Mitchell 1993, 74 n. 54.

³⁵ Mitchell 1993, 74 n. 55.

³⁶ Kaya 2000, 172 vd. 175 vd.

Colonorum'un İ.S. 135 yılında Kappadokya'da olduğu söylendi³⁷. Eğer bu doğruysa, bu Yardımcı Atlı Birliği'nin Parth Savaşları sırasında, yani Galatya ve Kappadokya eyaletlerinin birleştirilerek ex-consul rütbeli bir valinin yönetimine bırakılmış olduğu zamanda İkonion'dan ayrılmış olduğu söylenebilir. Eyaletin güneyinde Pisidia bölgesinde merkezlenmiş olması muhtemel olan bir başka yardımcı birlik Cohors I Hispanorum idi. Bu yardımcı birliğin bir süvarisi Olbasa'da asker arkadaşı için bir mezar yazıtı dikti³⁸.

Galatya Eyaleti'nde görev yapan yardımcı birliklerin merkezlendiği bir başka kent Ankyra idi. Bu kent, eyaletin başkentiydi ve eyalet valisi bu kentte oturuyordu ve kent, Anadolu'nun doğu-batı, kuzey-güney yönlerine uzanan anayolların kavşak noktasıydı³⁹. Epigrafik araştırmalar, bu kentte iki Yardımcı Birliğin (auksilia) adını kaydeden yazıtları keşfetti. Yazıtlarda adı görülen bu Yardımcı Birliklerden birisi Cohors I Augusta Cyrenaica Equitata⁴⁰, diğeri Cohors I Hispanorum'dur⁴¹. İlkin kaydeden yazıtlarda adı geçen askerlerin çoğu Ankyra'lı değildi. Onlar, özellikle eyaletin güney kesimindeki kentlerden gelmişler ve ölenlerin bazıları doğdukları kentte değil Ankyra'da gömülmüşlerdir. Bunlardan ikisi Savatra'lı Quintus Valerius Valens ve Lucius Valerius Valens adlı kardeşlerdi. Onlar, Ankyra'da eşleriyle birlikte gömüldüler. Ankyra'da ölen Proculus adlı bir başka asker, kardeşleri tarafından gömüldü⁴². İkonion'da bulunan bir yazıtta da birliğin adı görüldü⁴³. Bu Yardımcı Birliğin İkonion'da görülmesi, onun bir bölüğünün İkonion'da görev yapmış olabileceği önerisinin ortaya atılmasına neden oldu⁴⁴. Bu önerinin mümkün olup olamayacağı konusunda kesin bir yargı ortaya koymak şimdilik zordur. Ancak, Cohors I Augusta Cyrenaica Equitata'yı kaydeden yazıtların Ankyra'da çok sayıda olması, bu yardımcı birliğin karargahının Ankyra'da olduğunu söylemeyi olanaklı kılmaktadır. Birliğin adı, onun ilk kez Anadolu'da kurulmuş bir yardımcı birlik olmadığına işaret etmektedir. Birliğin kaynağı muhtemelen Kyrenaica idi. Ancak şimdiye kadar Kyrenaika'lı bir askeri kaydeden yazıtta rastlanmadığı da bir gerçektir. Her ne olursa olsun gerçek olan şu ki, bu Yardımcı Birlik, Ankyra'da görev yaptığı sırada, askerlerini Galatya Eyaleti'nden kaydetmiştir. Cohors I Augusta Cyrenaica Equitata, 2. yüzyılda, Tarianus ya da Hadrianus zamanında, Ankyra'dan ayrıldı ve Kappadokya'ya gitti. Ankyra'da görev yapan diğeri yardımcı birliği, yani Cohors II Hispanorum adını taşıyan yaya birliğini kaydetmiş olan yazıt, bu birliğin decurion denilen subaylarının (decuriones)

³⁷ Sherk 1955, 409.

³⁸ Bean 1959, 98 n.51. 159. Mitchell 1993, 74.

³⁹ Kaya 2000, 162, 183.

⁴⁰ SEG VI 32. Bosch 1967, no. 113 vd.

⁴¹ Bosch 1967, no. 116.

⁴² Bosch 1967, no. 113, 114, 115. Sherk 1955, 409. Mitchell 1993, 121.

⁴³ SEG VI 411. Sherk 1955, 409.

⁴⁴ Sherk 1955, 409.

adlarını veren bir listedir⁴⁵. Bu Yardımcı Birlik, Cohors I Augusta Cyrenaica Equitata'dan daha önce Ankyra'daydı⁴⁶.

Ankyra, Galatya Eyaleti'de Galatların iskan etmiş olduğu bir kenti. Galat iskanın yoğun olduğu diğer eyalet kentlerinden birisi Tavion, ikincisi Pessinus idi. Bu iki kentin ilkinde bir garnizon olduğuna ilişkin hiçbir kayıt yoktur. Ancak ikincisinde, yani Pessinus'da Eques Alae II Gallorum'un bir vexillarius'unu kaydeden yazıt bulundu⁴⁷. Ancak bu birliğin adı, Pessinus dışındaki kentlerde bulunan yazıtlarda da görüldü. Bu yazıtlardan birisi Vezirköprü'de diğeri Paphlagonia'daki Orta Gürney'de bulundu⁴⁸. Dolayısıyla Eques Alae II Gallorum'un Galatya Eyaleti'nde görev yapmış olabileceği dışında bir fikir ileri sürebilecek durumda değiliz. Ancak bu yardımcı birliğin adı, onun askerlerinin Galatlar arasından toplanmış olabileceğine işaret etmektedir.

Roma garnizonları, eyalet tarihinin hiçbir döneminde imparator legatusları tarafından yönetilmemiş, her zaman bir senato eyaleti olarak kalmış olan Asia Eyaleti'nde de görüldü. Bu Roma garnizonlarının konuşlandırıldığı kentlerden birisi kesinlikle Eumeneia idi. Kentte merkezlenen Yardımcı Birlik Cohors I Claudia Sygambrorum Veterana Equitata adını taşıyordu⁴⁹. Atlı ve yaya askerlerden müteşekkil bu yardımcı birliğin Asia Eyaleti'de görevlendirilmiş olduğu tarih, 130'lu yılların ortalarıdır⁵⁰. Birlik eyalete gelmeden önce Aşağı Moesia'da görev yapıyordu⁵¹. Birliğin Eumeneia'daki görevinin ne zaman sona erdiğini kesin olarak söylemeyi olanaklı kılabilecek bir belge yoktur. Ancak kentin en azından 4. yüzyıla kadar asker kaynağı olarak kullanıldığı bilinmektedir⁵² ki, bu kentte Cohors I Claudia Sygambrorum Veterana Equitata'nın -Eumeneia'dan daha sonraki bir tarihte ayrılmış olsa bile- yerini almış bir başka yardımcı birliğin olabileceğine işaret eder. Nitekim Cohors I Raetorum adlı bir başka Yardımcı Birlik de Eumeneia'da görev yaptı. İ.S. 2. yüzyılda Eumeneia'ya gelen Cohors I Raetorum, İ.S. 3. yüzyıla kadar orada kaldı⁵³.

Amorion, Apameia, Didyma, İlion ve Ephesos kentleri, Asia Eyaleti'nin diğer muhtemel garnizon kentleridir. İlkinde bir Roma kampının olabileceğine dair izler saptandı⁵⁴. Ayrıca hem Amorion hem de Apameia'da Legio XII Fulminata'ya ait lejyonerler görüldü⁵⁵. Apameia, doğu-batı, kuzey-güney yönlerinde uzanan bir ana

⁴⁵ Bosch 1967, 116.

⁴⁶ Mitchell 1993, I 121.

⁴⁷ *IGRR* III 272. Sherk 1955, 409.

⁴⁸ *Studia Pontica* III 272. Sherk 1955, 409.

⁴⁹ *AE* 1927, 95. Ramsay 1897, II, 379 vd.

⁵⁰ Sherk 1955, 405. Mitchell 1993, I 121.

⁵¹ Ritterling 1927, 29 vd.

⁵² *MAMA* IV 328. Ramsay 1897, II, 379 vd.

⁵³ Ramsay 1897, II, 379 vd. Sherk 1955, 406

⁵⁴ Mitchell 1993, I 121 n.22.

⁵⁵ *AE* 1976, 658. *CIL* III 353. Mitchell 1993, I, 121 n.22.

yolun kavşağındaydı. Ancak bu kentin en azından daimi garnizona sahip olduğunu söyleyebilmek için daha fazla kanıt ihtiyacı vardır. Kentte görülen lejyonerler, Apameia'dan Amorion'a giden yolların yapımı ya da Apameia merkezli diğer yolların tamiri işiyle geçici görevli bir yardımcı birliğin askerleri olabilirler. Didyma'da bir askeri garnizonun bulunduğuna işaret eden bir kayıt yoktur. Ancak Haymana civarında bulunan bir yazıtta, Legio XIII Didyma adı görülmüştür⁵⁶. Aynı şey İlion için de geçerlidir. Bu kentte de bir Roma garnizonun bulunduğunu kanıtlayacak önemde bir belgeye sahip değiliz. Fakat, İlium'un içinde bulunduğu bölge eşkiyaların çok görüldüğü bir bölgeydi⁵⁷. Ephesos'ta ise iki Yardımcı Askeri Birliğin adını kaydeden bir yazıt bulundu. Yazıtta adı verilen yardımcı birliklerden birisi Cohors I Hispanorum, diğeri Cohors I Bosporiana adını taşıyordu⁵⁸. Yazıtın Ephesos'ta bulunmuş olması, bu yardımcı birliklerin Ephesos ya da yakınlarında konuşlandırılmış olabileceğini düşünmemizi olanaklı kılmaktan öteye gidemez. Ancak bu yardımcı birliklerin Asia Eyaleti sınırları içinde görev yapmış olduğunu söyleyebiliriz. Birliğin eyalette görevlendirilmesi Nero dönemi ve öncesinde gerçekleşmedi. Zira Josephus'a göre Nero'nun son zamanlarına kadar Asia Eyaleti garnizonsuzdu⁵⁹.

Anadolu'nun diğer Eyaletleri, Kappadokya hariç, yardımcı birlik bakımından önemsiz idiler. Kappadokya, Nero döneminden itibaren Galatya Eyaleti ile birleştirildi. Daha önce eyalet, bir curator'un yönetimindeydi. Curator'un asıl misyonu imparator adına vergileri toplamaktı. Galatya ile birleştikten sonra bir sınır eyaletiydi ve bu eyaletin Fırat ırmağı kıyısındaki iki önemli kentine Roma lejyonları konuşlandırılmıştı. Bu kentlerden birisi Melitine, diğeri Satala idi. Kappadokya, Galatya Eyaletinden ayrıldıktan sonra da lejyoner eyalet olma konumunu muhafaza etti⁶⁰. Güneydeki Kilikya Eyaleti, mevcut belgelere göre garnizonsuz bir eyalet idi. Kilikya'nın dağlık kesimi, yani Kilikya Thrakheia en azından bir süre Galatya Eyaleti'nin bir parçasıydı ve o zaman bu kentten İkonion'daki yardımcı birlikler için asker kaydı yapıldı. Kilikya'nın batı komşusu Pamphylia'nın en azından Side ve Attaleia'yı içine alan kesimi de Galatya eyaleti kurulduğunda, bu eyaletin bir parçasıydı. Kilikya Thrakheia İ.Ö. 20 yılında, Pamphylia İ.S. 43 yılında kesin olarak Galatya Eyaletinden ayrıldılar. İlki İ.Ö. 20 yılında Kappadokya Krallığı'na bırakıldı. İkincisi Lykia ile birleştirilerek ayrı bir eyalet (Lykia-Pamphylia Eyaleti) yapıldı. İ.S. 68/69 yılında Pamphylia yeniden Galatya Eyaleti sınırları içine alındı. Yani bu tarihte Lykia tek başına bir Roma eyaletiydi. İ.S. 72 yılında yeniden Lykia-Pamphylia Eyaleti kuruldu⁶¹. Değişikliklerin nedeni muhtemelen isyanlar olmuştu ve hiç kuşkusuz bu isyanları bastırmak için yardımcı birliklerden yararlanıldı. Ancak bu güne kadar Lykia ve Pamphylia'da yalnızca iki yardımcı birliğin görev yapmış olabileceğine işaret eden belgeye rastlanabildi.

⁵⁶ Şahin 1995, 165 vd. Kaya 2000, 208 dn. 1208.

⁵⁷ IGRR IV 216, 217, 219. Sherk 1955, 406.

⁵⁸ IGRR IV 1323. Sherk 1955, 404 vd. Ritterling 1927, 29 vd. Ramsay 1941, 13 vd.

⁵⁹ Bk. dn. 2.

⁶⁰ Kaya 2000, 124, 131 dn.656 vd.

⁶¹ Kaya 2000, 130. Sherk 1955, 411 vd.

Bunlardan birisi Cohors I Flavia Numidorum Equitata, diğeri Cohors Apula'dır. Yaya ve atlı askerlerden karışık bir yardımcı birlik olan Cohors I Flavia Numidorum Equitata, Lykia-Pamphylia Eyaleti'nde görev yaptı⁶². Onun bu eyalette görevlendirilmesi İ.S. 2. yüzyıldan daha erken bir zamanda gerçekleşmedi. Ayrıca bu yardımcı birliğin Lykia-Pamphylia Eyaleti'nin hangi yerleşmesinde konuşlandırıldığı hakkında da bir bilgi sahibi değiliz. Öte yandan Pamphylia'daki Side kenti İ.Ö. 70 'li yıllarda Kilikya valisi Servilius İsauricus'un⁶³, İ.Ö. I. Yüzyılın son çeyreği öncesinde de Galatya kralı Amyntas'ın ordusunun askeri üssü olmuştu. Kral Amyntas, Side'de kendi adını taşıyan sikkeler bastırdı⁶⁴. Onun sikke bastırmasının nedeni hiç kuşkusuz buradaki askerlerine ücretlerini ödemektir. Ayrıca Side'de bir başka yardımcı birliğin adını kaydeden yazıt bulundu. Bu yardımcı birlik, Cohors Apula'dır. Birliğin askerleri İtalya'daki Apulia'dan toplandı. Augustus döneminde Anadolu'ya gönderilmiş olan bu yardımcı birliğin adının görüldüğü yazıt, Cohors Apula'nın bir askerine aitti. Ancak bu Yardımcı Birliğin bir komutanına da (praefectus) Aleksandria Troas'ta raslandı. Augustus'un emriyle Legio III Cyrenaica'da askeri tribün (tribunus militum) yapılan C. Fabius c.f. Ani Tuscus adlı bu komutanın emrindeki Cohors Apula'nın Aleksandria Troas'daki görevi geçiciydi. Orada bulunma nedeni ise inşaa işleriydi⁶⁵. Cohors Apula'nın eyalette gönderilme nedeni, öyle görülüyor ki, Galatya Eyaleti'nin kuruluşuyla ilgiliydi. Daha sonra bu birlik, muhtemelen Lykia-Pamphylia eyaletinin kurulmasına neden olan isyanda da kullanılmış ve İ.S. I. yüzyılda Pamphylia'nın İsauria sınırındaki eşkiyaların neden olduğu huzursuzlukların giderilmesinde rol almış olabilir. Ancak bu gibi olumsuzluklarda yalnızca yardımcı birlikler değil, bir tür jandarma karakolu görevi yapan kolluk kuvvetleri de etkindi. Sınırları içinde hiçbir garnizon bulunmayan Kilikya Eyaleti'nde benzer bir güvenlik teşkilatı, yani jandarma karakolları organize edilmiş olabilir. Nitekim Hieropolis Castabala'da, Tarsus'ta, Sedra'da ve Artana'da eyalette jandarma görevi yapan askeri karakolların varlığına işaret edecek yazıtlar görülmüştür. Bu yazıtlarda centurionlar ve stationariuslar kaydedilmiştir⁶⁶. Büyük isyanları bastırmak için hiç kuşkusuz bu jandarma birlikleri yeterli değildi. Nitekim İ.S. 36 ve İ.S. 52 yılında çıkan büyük isyanlara Suriye Eyaleti valileri müdahale ettiler⁶⁷. Öteyandan jandarma birlikleri yalnızca Kilikya Eyaleti ya da Lykia-Pamphylia Eyaleti'nde değil diğer eyaletlerde görüldü. Özellikle yolların güvenliği, köylerin barış içinde yaşamaları onların verdiği hizmet sayesinde sağlandı.

⁶² Sherk 1955, 401.

⁶³ Mitchell 1993, I, 73.

⁶⁴ Altan 1975, 575 vd.

⁶⁵ *AE* 1966, 478. Mitchell 1993, I, 73 ve dn. 44.

⁶⁶ *IGRR* III 830, 812, 814, 815. Sherk 1955, 412.

⁶⁷ Tacitus, *Annales*, XII 55. Ayrıca bk. Magie 1950, 1364 vd. n. 40.

BİBLİYOGRAFYA

- AE*
ATLAN 1975 *L'Annee Epigraphique*. Paris
S. ATLAN, "Side'de Basılan Amyntas Sikkeleri". *Bulleten* 156 (1975), 575-607.
- BEAN 1959 G.E. BEAN, "Notes and Inscriptions from Pisidia. Part I". *Anatolian Studies* 9 (1959), 67-117.
- BOSCH 1967 E. BOSCH, *Quellen zur Geschichte der Stadt Ankara im Altertum*. Ankara 1967.
- CIL*
FRENCH 1990 *Corpus Inscriptionum Latinorum*. Leipzig-Berlin.
D.H. FRENCH, "The Legio V Macedonica in Northern Asia Minor". *Congres International sur La mer noire I* (Samsun 1990), 551-61.
- IGRR*
ILS
Josephus, *Bellum İudaicum* *Inscriptiones Graecae ad Res Romanas Pertinentes*. Paris.
Inscriptiones Latinae Selectae. Berlin.
Flavius İosephus, *Bellum İudaicum*. Ed. and transl. H.St. Thackeray. (Loeb) London 1969.
- KAYA 2000 M.A. KAYA, *Anadolu'daki Galatlar ve Galatya Tarihi*. İzmir 2000.
- MAGIE 1950 D. MAGIE, *Roman Rule in Asia Minor, to the End of Third Century after Christ*. Princeton 1950.
- MAMA*
RAMSAY 1897 *Monumenta Asia Minoris Antiqua*. Manchester.
W.M. RAMSAY, *The Cities and Bishoprics of Phrygia*. Vol. I, Oxford 1897.
- RAMSAY 1941 W.M. RAMSAY, *Social Basis of Roman Power in Asia Minor*. Aberdeen 1941.
- RITTERLING 1927, E. RITTERLING, "Military in the Senatorial Provinces". *Journal of Roman Studies* 27 (1927), 28-32.
- SEG*
SHERK 1955 *Suplementum Epigraphicum Graecum*. Leiden.
R.K. SHERK, "The 'Inermes Province' of Asia Minor". *American Journal of Philology* 76 (1955), 400-414.
- ŞAHİN 1995 Ç. ŞAHİN, "Orta Anadolu'da Romalı bir Lejyon Askeri". *Archivum Anatolicum: Anadolu Arşivleri I* (1995), 165-167.
- Tacitus, *Annales* Tacitus, *The Annals of Imperial Rome*. Transl. M. Grant (Penguin Books). Bristol 1961.
- WEBSTER 1969 G.WEBSTER, *The Roman Imperial Army*. London 1969.